

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд

на тема: **Въвличане на гражданите във вземане на решения**

свързани със здравеопазването на местно ниво

на Десислава Атанасова Атанасова-Пийтърсе

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор на науките”

Рецензент: доц Невяна Фесчиева, дм

Със заповед Р-109-289/24.10.2013 г. на Ректора на МУ-Варна и на основание на протокол от заседание на Научно жури N1/17.10.2013 г. съм определена да представя рецензия за дисертационния труд на Десислава Атанасова Атанасова-Пийтърсе-докторант на самостоятелна подготовка на тема „Въвличане на гражданите във вземане на решения свързани със здравето на местно ниво” по област на висше образование *7.Здравеопазване и спорт*, професионално направление *7.1.Медицина*, научна специалност *Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацевтиката*.

Кратки сведения за докторантката. Десислава Атанасова е родена на 2 юни 1978 г.. Завършва с отличие средно образование със усилено изучаване на биология във Варна, а през 2001 и 2002 г. последователно бакалавърска и магистърска степен по здравен мениджмънт в МУ-Варна „Проф. П. Стоянов. През 2002 г. завършва Лятно училище за специалисти по обществено здравеопазване, Любляна, Словения, през 2004 г. е на 5-месечно обучение по здравен мениджмънт в рамките на проект EUROPHAMILI в Лудж, Полша. След дипломирането си Десислава Атанасова работи като консултант проекти в Консултантски център за устойчиво развитие „Геопонт-Интерком” Варна (2003-2005 г.). Междувременно става редовен докторант към катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването” при МУ-Варна. Но след успешен конкурс преминава на длъжност асистент към същата катедра от юни 2006 до септември 2009. Има опит в ръководство на проекти към Агенция за регионално

развитие Варна и в неправителствени организации. Владее отлично английски и нидерландски езици и немски – на базово ниво.

Общо описание на труда: дисертационният труд е разработен върху 244 страници, съдържа Въведение; Литературен обзор; Цел, задачи, методология; Резултати и обсъждане; Изводи, препоръки, приноси; Библиография; Приложения. Онегледен е 31 фигури и 11 таблици. В приложенията- три на брой са представени: сценарий на дълбочинно интервю за проучване мнението на експерти и активни граждани и въпросници за граждани и за общински съветници.

Оценка на актуалността на труда. Идеята за гражданско участие в управлението на държавата и на обществените процеси напоследък набира все по-голяма сила както като необходимост да бъде чуто гласът на гражданите, така и като демократичен принцип, залегнал в политически документи на ООН, на Европейския съюз и други, в които България членува. На този фон в последните 30-40 години силно се разви приложението на тази идея в здравеопазването, но превръщането ѝ от лозунг в практика е дълготраен процес. Липсата на системни трудове, както и на отделни проучвания по проблема у нас, определя тази тематика като свободно изследователско поле. В него работата на Десислава Атанасова „Въвличане на гражданите във вземане на решения свързани със здравеопазването на местно ниво” е първи сериозен, новаторски труд, който отговаря на обществени и научни потребности и притежава безспорна актуалност. Тя се засилва от ориентацията на изследването към местното равнище, където хората контактуват най-пряко със здравната система, участието им във вземане на решения е най-критично, досегашната практика-нискоефективна.

Оценка на литературния обзор. Обзорът е базиран върху 111 заглавия, от които 46 на кирилица и 65- на латиница. Структурата на обзора-от общата концепция, изясняване и дискусия по понятията, модели на гражданско участие, историческо развитие на идеята за гражданско участие в здравеопазването до проучванията в света, ситуацията в България и необходимостта от проучвания показва не само информираност, но и концептуално мислене. Литературният

обзор представлява първо у нас теоретично изследване на проблема за гражданско участие в здравеопазването и е доказателство за уменията на докторантката да работи с литература, да формулира изходни за бъдеща работа изследователски хипотези.

Оценка на цел, задачи, методология. Целта, която докторантката поставя на своя труд, е обоснована от задълбочения обзор и обхваща широк набор от подцели, механизми и фактори: *„да се проучи участието на гражданите във вземането на решения свързани със здравеопазването на местно ниво у нас чрез неговото развитие във времето, нормативната уредба, техниките, нивата и областите на участие, както и факторите, които влияят върху него.“* Прецизно са разработени задачи, хипотези и понятиен апарат. Липсата на предходни проучвания по проблема и на надежден изследователски инструментариум, наред разбира се, с изследователската подготовка и качества на авторката, са станали фактор за разработване на оригинална методология, адекватна за постигане на поставените цели. Логично в проучването са разграничени два етапа: *подготвителен* (с приложение на документален и исторически методи, на дълбочинни интервюта с експерти и активни граждани), завършващ с конструиране на *концептуален модел*, чрез който се извършва следващият, *същински* етап- проучване в три, различни по големина и икономически потенциал, общини (анализ на архиви, анкетни проучвания на мнението на граждани и на общински съветници). Всяко едно от съставните проучвания е представено детайлно със цели, задачи, предмет, обект, методи, инструментариум. Методологията, оригинална, логично построена, както за качествения, така и за количествения тип проучвания, с адекватно приложени статистически методи, гарантира надеждността на резултатите и е отличен атестат за изследователските възможности на докторантката.

Оценка на резултатите и приносите. Няколкото съставни проучвания предоставят богатство на резултати, които са добре структурирани според поставените задачи. *Историческият преглед* на участието на гражданите в областта на здравеопазването в България от 1878 г. до наши дни е оригинално изследване, в което докторантката, не само проучва документи с научна

добросъвестност и вещина, интервюира и записва спомени на свидетели и участници от близкото минало, но прави интересни интерпретации и периодизация. Високо оценявам както подхода ѝ, така и цялостния ѝ анализ. При *оценка на нормативната база*, регламентираща гражданското участие в здравеопазването, Десислава Атанасова установява недостатъчно ясно определени предпоставки за гражданско участие в здравеопазването и липса на конкретни и ефективни механизми за практическото му осъществяване. Чрез дълбочинни интервюта с експерти и активни граждани и анкети с граждани и общински съветници, тя очертава *общата представа* за гражданското участие в здравеопазването на местно ниво- доминираща е идеята за изключителната роля на централните органи на управление, налице е ограничено разбиране на ролята на местната власт в здравеопазването, негативен имидж на общината по отношение възможностите ѝ да влияе върху процеси свързани със здравето, тясна представа за здравето сред гражданите, свеждана до болести и лечебни заведения, предпочитание към еднократни, индивидуални действия вместо институционализирано чрез посредничеството на неправителствения сектор участие. Тези и други подобни представи кореспондират с резултатите от проучване на архивите на общинските комисии по здравеопазване и характеризират ситуацията с гражданското участие в здравеопазването у нас.

Един от важните акценти в дисертацията е посветен на *техниките за въвличане на гражданите* във вземане на решения свързани със здравеопазването- за информиране, консултиране, партньорства и доминиране. Установено е тяхното много ограничено и недостатъчно ефективно използване. Най-добре познати са традиционните техники за предоставяне на информация чрез подаване на предложения и оплаквания, а най-слабо познати са техники, които биха водили до партньорство чрез непосредствено взаимодействие с управляващите-участи в постоянните комисии към общинските съвети и в обществени съвети. По отношение на предпочитани техники е налице голямо *разминаване между практика и желание* и между мненията на гражданите, общинските съветници (привърженици на традиционни по-пасивни техники) и здравните експерти (с по-голям интерес

към преки форми на взаимодействие. Подобно разминаване има и в предпочитаното ниво на участие. Установените *фактори*, влияещи върху участието на гражданите се отнасят до самите граждани, до общината, средата и взаимодействието между тях. Най-сериозните *бариери* пред гражданското участие са свързани със самите граждани- възприемане и мотивация, липса на интерес и на второ място са организационни фактори от страна на общините и средата. Като *улесняващи* гражданското участие фактори се оказват повече гласност за предприетите мерки, механизми и резултатът такова участие, включване на медиите по горещи теми. Всички резултати насочват към водене на открит диалог, основан на взаимно уважение.

Дисертантката е разработила подробни, обосновани, конкретно формулирани препоръки по отношение на националната и местна политика; на образованието и практиката; на изследователската практика. В тази част наред с качествата на изследовател-анализатор, тя се проявява и като конструктор на практически полезни предложения. Резултатите от дисертационния труд могат да бъдат полезни за усъвършенстване на здравеопазването на местно ниво за по-ефективен диалог между общини, здравни органи и граждани.

Трудът има значителни теоретико-познавателни приноси с оригинален и с потвърдителен характер, както и приноси с практико-приложен характер.

Изключително иновативният характер на темата, задълбоченият и оригинален изследователски подход, приложението на голяма палитра от методи и интерпретации в широк научен и обществен контекст характеризират представеният дисертационен като значително постижение в областта на изследванията на общественото здравеопазване. Като научен продукт, тя прави чест на катедрата по социална медицина и организация на здравеопазването.

Във връзка с дисертацията са посочени три пълнотекстови публикации в наши списания и две участия в конференции, едното от които е публикувано в пълен текст в сборник от конференция.

Критични бележки. Всички мои бележки, изказани на предходни обсъждания са взети предвид.

Лични впечатления. Познавам докторантката като отлична студентка, усърден асистент, изключително задълбочен и добросъвестен изследовател, който непрекъснато се развива и усъвършенства.

Заключение. Дисертационният труд, представен за рецензия, е на изключително актуална тема, изпълнен прецизно на много високо методично ниво, доставя нови знания, допринасящи за развитие за науката и има оригинални приноси; от богатството на резултати са изведени важни за практиката препоръки. Той покрива изискванията на Правилника на МУ –Варна за развитие на академичния състав. Всичко това ми дава пълно основание да дам своето силно положително становище и да предложа на членовете на Научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**” на **Десислава Атанасова Атанасова-Пийтърсе.**

12.12.2013 г

Рецензент:

Доц.Невяна Фесчиева, дм

